

petualiter haberent et possiderent. Hanc autem A commendationem sive donationem fecit supradictus comes Gauffredus domno Mayolo, cum consilio conjugis suæ, et filii ejus Hugonis tunc clerici, postea episcopi, annuente et laudante Almerico duce. Postea vero regnante serenissimo rege Roberto, avunculus meus domnus Hugo comes et episcopus, præsentem ipso rege, comitibus et episcopis istius patriæ, supradicti monasterii donum tradidit domno Odiloni abbati, successori abbatis Mayoli, ut ipse jure antecessori sui locum haberet, teneret et possideret. Ego vero gratia Dei comes Theobaldus, quod antecessores nostri et parentes Deo et sancto Petro, et loco

Ciuniacensi dederunt, laudo, volo et confirmo; et uxori meæ, et meis fidelibus laudare et firmare facio: et quandiu vixero, testis et adiutor ero. Post meum decessum qui contra hanc restitutionem venerit, iram Dei omnipotentis incurrere sese non dubitabit.

Signum Theobaldi comitis, qui hoc testamentum audavit atque firmavit, suosque fideles et amicos firmare præcepit.

S. Ermentrudis ejus conjugis.

S. Hugonis de Mont-Paon.

S. Ansedei de Naviliaco.

S. Tetardi de Raon.

CIRCA ANNUM DOMINI DCGCCXCVI.

LETALDUS

MICIACENSIS APUD AURELIANOS MONACHUS, ORDINIS S. BENEDICTI.

NOTITIA HISTORICA.

Letaldus Miciacensis monachus, scripsit *librum De Miraculis S. Maximini abbatis Miciacensis*, quem edidit Joannes Mabillon *Sæculo I Sanctorum ordinis divi Benedicti*, pag. 598. Atque hunc Letaldum eundem esse putamus qui expolivit *Vitam sancti Juliani Cenomanensis episcopi*, etsi Possevinus hunc monachum Cenomanensem existimat. In illis Miraculis seriem episcoporum Aurelianensium abbatumque Miciacensium inserit Letaldus, qui tempore Ermenthei et Arnulphi episcoporum, atque Ammonis abbatis sub finem sæculi x se vixisse testatur cap. 11 et seqq., distinguendus a Letaldo altero abbate Miciacensi, de quo iste agit cap. 4.

(Fabric. *Biblioth. med. et inf. Lat.*)

VITA SANCTI JULIANI

CENOMANENSIS ANTISTITIS PRIMI.

Auctore Letaldo Miciacensi monacho.

(Apud Bolland., Januarii tomo II.)

EPISTOLA DEDICATORIA

AD AVESGAUDUM CENOMANENSEM EPISCOPUM.

1. Reverendissimo patri AVESGAUDO frater LETALDUS salutem in Domino.

Cum desiderio afflatus tam spiritualis quam corporalis remedii, ad memoriam præcellentissimi præsulis Juliani accessissem, et dulci affamine vestræ dilectionis frui licuisset; eadem vis charitatis, quæ vestræ sublimitatis animum meæ pusillanimitati conciliabat, imposuit mihi onus si idoneus forem, amabile atque jucundum; quia impar, non tam jucundum, quam reverendum, scilicet ut ea quæ ab antiquis de actibus gloriosi ejusdem patris inculto, ut vobis videbatur, sermone conscripta sunt, ipse planiori et luculentiori ordine texerem, et ad edificationem audientium quadam dealbatura vestirem.

2. Quod opus reverendum potius quam jucundum

dixerim, quia cum magnæ reverentiæ gravitate dicenda et scribenda sunt, quæ in conspectu veritatis recitari debent, ne unde Deus placari creditur, inde amplius ad iracundiam provocetur; nihil enim ei placet, nisi quod verum est. Sunt autem nonnulli, qui dum attollere sanctorum facta appetunt, in lucem veritatis offendunt; quasi sanctorum gloria mendacio erigi valeat, qui si mendacii sectatores fuissent, ad sanctitatis culmen nequaquam ascendere potuissent. Dicenda ergo cum veritate sunt, quæ veritas gessit: quia si aliquis Patrum aliquod dicitur fecisse miraculum, non illud homo, sed Deus operatur, qui potens est operari in quo et per quem vult hominem. Cum ergo tam mira et speciosa de actibus hujus præcellentissimi Patris recito, non

de meritis ejus diffido nec de potentia Christi ambigo : sed cum hæc eadem in aliis invenio, cui potius credendum sit, non perspicue video, nisi forte gravitas auctoritatis alicujus magnifici doctoris me ab errore deduxerit, et quasi anchoræ pondus vacillan-
lantem animum solidaverit. Multa enim in Actibus supradicti Patris conscripta sunt, quæ et in BB. Clementis, et Dyonisii martyrum, et S. Furcæi confessoris, eodem sensu et pene iisdem verbis inveniuntur.

5. De tempore quidem quo magnus ille floruerit, ex libro Gregorii Turonensis per conjecturam sumpsi, qui in historiæ suarum lib. 1, sub Decio (1) et Grato Coss. a Xisto Romanæ sedis apostolico, plurimos episcopos ordinatos asseruit, et in Gallias ad prædicandum verbum Dei directos, quorum nomina, et loca quibus destinati sunt, partim posterius dicam. Porro cum B. Dionysius a S. Gregorio ex eorum numero fuisse dicatur, et in gestis gloriosi patris Juliani cum eodem S. Dionysio ad Gallias prædicaturus venisse narretur, non dubium existimo, quin sub Decio, Valeriano, Gratoque Coss. et Xisto Romanæ sedis antistite fuisse monstretur, qui videlicet Xistus et Laurentius archidiaconus ab eadem Decio (2) tentati et in Christi confessione permanentes, victricis potentia coronati sunt. Quod vero si Julianus dicitur a B. Clemente destinatus, neque ratio temporum, neque veterum consensus auctoritas. Beatus enim Clemens sub Trajano Cæsare in exilium apud Chersonesum deportatus est, et inter Trajanum atque Decium sub quo B. Julianum fuisse conjici-

amus, plurimi imperatores intersunt, quod in Chronicis Eusebii Cæsariensis, quæ Hieronymus transtulit, facile diligens lector agnoscet.

4. Nos igitur ea quæ de S. Juliano conscripsimus, in quantum potuimus, auctoritate præcedentium patrum confirmavimus, et quædam simpliciter secundum antiquam traditionem edidimus; quædam vero quæ nobis minus probabilia visa sunt; prætermisimus. Nusquam tamen de meritis tanti Patris quemquam dissidere suademus; qui dum apud suos sacros cineres Deo largiente tanta et talia operetur, multo majora et claria, dum in hoc mundo adhuc viveret, cum operatum fuisse cunctis recte credentibus liquet. Quod si hæc nostra elinguis rusticitas vel utilitati vel devotioni aliquod emolumentum contulerit, ea etiam quæ nostra ætate apud sacrum ejus tumulum patrata sunt, Domino Christo largiente, dum nostræ accesserint notitiæ, subnectere cogitamus. Sane responsoriorum et antiphonarum, ut petistis, digessimus ordinem; in quibus pro vitando fastidio de unoquoque modo singula compegimus corpora: neque omnino alienari volumus a similitudine veteris cantus, ne barbaram aut inexpertam, uti perhibetur, melodiam fingeremus. Non enim mihi placet quorundam musicorum novitas, qui tanta dissimilitudine utuntur, ut veteres sequi omnino dedignentur auctores: nam hi qui conjugis vacant, malunt liberos hominibus similes gignere, quam alicujus invisi monstri effigiem procreare.

PROLOGUS AUCTORIS.

5. Cum adhuc mundus errorum tenebris involutus claritatem veræ lucis penitus ignoraret, et antiqua hostis versutia in humano genere, quod sibi a primo parente subdiderat, grassaretur, honorque Creatoris creaturæ potius quam Creatori, famularetur; quia scilicet unusquisque vel ex mortuis hominibus, vel ex insensibili materia deos, quos adoraret, fingebat; Deus omnipotens humanos miseratus errores, ne sua in æternum factura periret, Verbum suum æquale sibi atque coæternum, per uterum intactæ virginis pro sæculi vita verum hominem ad humanos produxit aspectus. Qui divinitatis natura non imminuta, humanitate tamen nostra absque peccati nævo veraciter assumpta, inter homines conversatus est, præbens beneficia Deitatis, et perferens incommoda humanæ fragilitatis. Denique eam carnem quam de Virgine sumpserat, pro redemptione nostra posuit, et hominem quem creaverat, non alio redemit pretio, nisi vivifico et pretioso sanguine suo. Factus igitur obediens Patri

usque ad mortem, mortem autem crucis, destruxit mortis imperium, et ab ipsis Averni sedibus suos eripuit, et comitante illa ineffabili triumphati hostis victrice pompa, ad dexteram Dei Patris in perpetuum regnaturus ascendit. Ecclesiam ergo suam quam sibi salutari acquisierat sanguine Spiritus sui illustravit adventu, ut mundi adversis interim exercenda, invisibili Spiritus sancti confortaretur armatura. Fundata igitur supra petram fidei diffunditur per climata totius mundi, ut relicta vanitate idolorum, Deum verum homo cognosceret, et ab errore paterni delicti et ab squalore veteris gentilitatis in novitatem vitæ transiret.

6. Sed veteris hostis dolens sibi perire, quod Deo constabat acquiri, omne malitiæ machinamentum ad subvertendum Ecclesiæ invincibilis convertit asilum. Et iniqua instantia pro defensione falsitatis nonnullos martyrum prostravit gladio, alios affixit patibulo, alios obduxit pelago, fame alios peremit, alios ignibus excruciauit, alios membratim discerpit, et

(1) Is erat annus Christi 250, quo post S. Fabiani eadem vel vacabat sedes, ut quidam volunt, vel certe jam S. Cornelius Ecclesiæ præerat. Potuere tamen a Sixto apostolici hi viri in Gallias mitti, vel Cornelii papæ auctoritate, vel ante illius electionem de con-

silio cleri Romani, in quo Sixtus eminebat, qui quartus ab eo, exiguo post tempore, Ecclesiæ gubernaculus admotus est.

(2) Imo sub Valeriano et Galieno occisi sunt SS. Xistus II et Laurentius.

indicibili morticino genere debacchatus, Ecclesiam Christi expugnare nisus est. Sed quo ejus amplius efferbuit immanitas, eo sanctorum insuperabilis constantiæ, unde atrociori pulsata est invidia, inde amplioris virtutis emicuit gloria.

7. Neronem igitur primum contra pietatem habens impietatis ministrum; dehinc per succedentes sibi met principes malitiæ suæ augens incrementum per trecentos et eo amplius annos, Ecclesiam Christi concussit; sed nullatenus evertere valuit. Cum enim complacuit ei, qui fideles suos igne tentationis permisit excoqui, ut serenus dies post tot turbines familiæ suæ illucesceret, lux veritatis culmen im-

perii subiit, et mundi gloria sibi substrata, eos cœpit habere defensores atque tutores, quos per invidiam hostis antiqui eatenus perfidos habuerat impugnatores. Tunc ergo velut post asperitatem nimbosæ hyemis.

Cum placidas verni clementia temperat auras, redolentes arbusta prorumpunt in flores, et nudata dudum roseta redivivis adornantur rosis, mirantesque oculos erumpentium candor reverberat liliorum; sic pace Ecclesiæ reddita, diversi per mundum effulsere viri, qui virtutum luce mirabiles, fulgore fidei insignes, ad sequenda Christi vestigia mansuetis corde pararentur imitabiles.

INCIPIIT VITA.

CAPUT PRIMUM.

Cenomani a S. Juliano conversi.

8. Ad collocandum igitur in Galliis novæ fidei fundamentum, ad erigendum rudis adhuc Ecclesiæ statum, pietas superna magnificos atque industrios viros destinavit, Lugdunensibus (5) Photinum, Arelatensibus Trophimum, Narbonæ Paulum, Tolosæ Saturninum, Arvernensibus Austremonium, Lemovicinis Martialem, Turonicis Gatianum, Parisiacis Dionysium, Cenomanicis Julianum.

9. Hic itaque Julianus Romana generositate clarissimus, lingua facundus, justitia insignis, merito fidei percelebris, primus apostolus Cenomanicæ urbi a Deo destinatur: qui etsi aliis apostolus non est, Cenomanensibus tamen est. Nam sicut, de se quoque beatus clamat Apostolus, signum apostolatus C

ejus ipsi sunt in Domino.

10. Is ergo vir Domini fide munitus, gladio Spiritus sancti accinctus, ad destruendos errores, ad conculeandas dæmonum vanitates, ad urbem supradictam accessit intrepidus. Sed dum novitas sanctæ prædicationis quibusdam incredulis in scandalum, nonnullis verteretur in derisum, miraculorum potentia reddebat attonitos, quos ad audiendam veritatis viam veteris et innatus error effecerat fastidiosos. Per manus enim reverendi pontificis tantas Christus operabatur virtutes, ut verbo dæmones fugaret, leprosos mundaret, cunctisque languentibus opem crucis medicamine largiretur. Denique cum ad eum plurimi concurrerent pro adipiscenda salute corporum, illuminati verbo fidei, cum salute redibant animarum.

11. Porro idem venerabilis vir extra urbem parvo tectus hospitio diu noctuque in sancto perstabat proposito, vix ullam sui curam habens corporis, totum se eorum impendens saluti, quos dæmonico nitebatur subducere errori.

12. Sane cum jam miraculorum dulcedine deli-

(3) Coluntur hi sancti: Photinus 2 Junii, Trophimus 19 Decemb., Paulus 12 Mart., Saturninus 19 Novemb., Austremonius 1 Novemb., Martialis

B niti, et luce Dei radiati, ejus sancto conturburnio inhærerent, essetque de convehendæ aquæ penuria non modica quærimonia, vir Dei ad locum, quem aptum credidit, accedens, cuspidem baculi, quem manu gestabat, humi desigens, cunctis audientibus dixit: Domine Deus noster, qui sitienti populo tuo in eremo de dura silice potum tribuisti, adesto et nobis famulis tuis, et aperi thesaurum tuæ pietatis, et jube nobis de duritia hujus telluris ministrari fontem aquæ viventis, ut cognoscant præsentis, quia tu es verus Deus, qui in fine sæculorum misisti Filium tuum in mundum, ut credentes in te ad veram introduceeret repromissionis terram. Cumque fideles respondissent, Amen, subito erupit fons vivacissimus, qui et potentiam divinitatis ostenderet, et meritum beati viri liquido cunctis astantibus demonstraret.

13. Tunc qui jam crediderant, in fide sunt corroborati, et qui adhuc gentilitatis errore detinebantur, ad pedes sancti procumbunt, orantes se sanctæ fidei sacramentis initiari. Hunc ergo fontem [al. locum] placuit Centonomium vocitari, quia exhibitionis ejus gaudio, multiplicato fidei fœnore numerus credentium cœpit multiplicari. Multi enim in eo per baptismatis sacramentum veterem hominem exuerunt, et novum, qui secundum Deum creatus est, in justitia et sanctitate veritatis, vestiti sunt.

14. Itaque non quique populares, sed et nobilissimorum plurimi cingula deponentes militiæ, tumida olim colla sua jugo Christi supponentes, sancto viro adhæsere et sacris ejus gaudebant informari exemplis. Cumque fulgor tantæ claritatis, quasi Lucifer matutinus solem justitiæ nuntians, totam provinciam jam perlustrasset, princeps civitatis (4) Defensor nomine, vir gloriosus, et secundum caducos hujus mundi honores potentissimus, tot miraculorum novitate percussus, Deo dignum pontificem per in-

30 Jun., Gatianus 18 Decemb., Dionysius 9 Octob.

(4) An hic est S. Defensor primus episcopus Andegavensis?

ternuntios evocans, ut ad se venire dignaretur, suppliciter exorat.

15. Fidelissimus autem minister Christi cum ad principem accederet, ante principalis aulae januam obviam habuit quemdam caecum, qui coram eo procumbens flagitabat auxilium. At ille invocato Christi nomine et crucis impresso vexillo, sub momento eum pristinae restituit sanitati. Quod princeps audiens, festinus accurrit, genibus sancti advolvitur supplex exorans, quo particeps vitae aeternae fieri mereretur. Quem verbo Dei diligentissime instructum pontifex venerabilis catechizavit, et solemnij jejunio peracto, cum tota familia multaque nobilium turba baptizavit. Qui in tanto pietatis ardore excrevit, ut domum suam sancto viro traderet, quo ibi ecclesiam divino cultui aptam exstrueret, et lucrandis Christo animabus absque ullo invigilaret incommodo. Jam tunc ergo impossibile dictu reor, quanto gaudio, quantave alacritate quotidie Christo inibi fierent lucra, diabolo vero detrimenta. Omnis aetas, omnisque sexus ardentissimo amore ad audiendum verbum Domino confluebat, et certatim praere alter alterum in sancto proposito elaborabat. Factam igitur honorum suorum collationem sancto viro tradunt, quo et ecclesiae divinis exornarentur honoribus, et pauperes Christi alimentis consolarentur corporalibus.

16. Porro dispensator fidelis et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam ut daret illi in tempore tritici mensuram, ut in erogando verbo Dei cum pietatis actibus invigilabat, ita etiam in dispensandis terrenis secundum institutionem apostolicam desudabat, et viventibus sub se communiter Ecclesiae filiis, prout cuique opus erat, fideliter dividebat. Sane praesentium occasione curarum, nequaquam illius mentis oculus caligabat a contemplatione aeternorum, sed quo amplius fulciebatur rebus transitoriis, eo amplius inhiabat ad gaudia patriae caelestis. Bene enim noverat quid conveniret in via, quid deberetur in patria. In via quippe videbat necessarium laboris stipendium; in patria autem toto affectu desiderabat aeternae beatudinis emolumentum. Sunt enim nonnulli, qui in pastoralis regimine laborant, et pro eodem labore sempiterna praemia non appetunt, sed honore praelationis tumidi, quamvis caelestia verbis praedicent toto desiderio terrena quaerunt. Hic vero dignus Deo pontifex cum virtutum fulgore claresceret, miraculorum potentia cingeretur, obsequentium populorum cuneis fulciretur, et rerum temporalium affluentia ditaretur, nullo delectationis impedimento succumbebat, sed in datorem omnium honorum mentis figens, bona praesentia quasi post tergum, et ante faciem proponebat fideliter, quae sanctis promittuntur in caelis.

CAPUT II.

Tres mortui suscitati.

17. Porro in ea civitate, in qua vir beatissimus pastorales agebat excubias, erat vir quidam potens ac nobilis, nomine Anastasius, nondum Christianae

fidei subjectus. Hujus filius gravi arreptus incommodo, ad extrema deductus, et ad ultimum extinctus est. Pater vero orbitalis dolorem non sustinens, ad virum Dei cucurrit clamans et dicens: Serve Dei Juliane, qui confiteris Christum Deum verum esse, per illum te adjuro quem praedicas, redde mihi filium meum. Cui ait vir Dei: Anastasi, si credis eum, quem ego praedico, verum Deum esse, et filium tuum in praesenti recipies, et tu vitam obtinebis aeternam. Anastasio declarante atque dicente: Si filium meum vivum recepero, Christum Deum verum confiteor, et idolis penitus abrenuntio; abiit cum eo beatissimus pontifex ad domum, in qua corpus pueri jacebat exanime; et cunctis flentibus, et quid beatus vir acturus foret considerantibus; ille tenens manum defuncti, et suscipiens in caelum lacrymis perfusus ait: Domine Jesu Christe, qui viduae filium extra portam elatum multis astantibus suscitasti, et quadriduanum Lazarum jamque foetentem verbo potentiae tuae a mortuis revocasti; tu praecipe ut suscitetur puer iste, quatenus isto resuscitato in corpore, multi per tuam fidem resurgant in anima, praesentesque cognoscant, quia tu es Christus filius Dei vivi, qui praeccepto Patris mundum salvasti, cui per te condignas gratias referimus per infinita saeculorum saecula. Cumque fideles respondissent, Amen, quasi a somno surrexit puer incolumis, et cunctis praegaudio flentibus, parentibus ineffabile gaudium, et caeteris astantibus ad sequendam Christianitatis religionem magnum praebuit incitamentum. Mox ergo pater ejus Anastasius cum omni familia credidit, et baptismi gratiam consecutus numero fidelium applicatus est.

18. Sequenti deinceps tempore per eum simile huic miraculo ad laudem et gloriam nominis sui Christus operari dignatus est. Nam cum idem vir beatissimus ab urbe digrediens, ut lucrum Christo de pereuntibus faceret, dioecesis suae partes visiteret, ecce defunctus efferebatur, magna populi comitante caterva, adolescens cujusdam magnifici viri filius, qui dicebatur Jovinianus. Superveniens sanctus episcopus, consuetaque in Dominum fiducia fretus, jussit deponi defunctum corpus, et manu silentio imperato, clara voce ad patrem adolescentis ait: Joviniane, Christus quem praedico, homo pro hominibus factus, mortuos suscitavit, daemones verbo fugavit, et ad ostendendam Deitatis suae potentiam, quidquid voluit inter homines operatus est. Hunc tu si relicta vanitate idolorum Deum ex toto corde credideris, et purificari te permiseris fonte baptismatis, et tua salute et filii tui resurrectione gaudebis. Tunc idem Jovinianus, et universus adstans populus, sancti advolvuntur pedibus, et cunctis misericordiam flagitantibus, cum lacrymis aiebat Jovinianus: Magne serve Dei Juliane, si unicum mihi pignus, et vitae praesentis solatium reddideris, non solum ego Christum verum esse Deum confitebor, sed populus hic universus deorum suorum signum contemnet, et fidem quam praedicas devota mente

suscipiet. At vero vir Deo plenus, genibus in terram curvatis, oculis ac manibus in cœlum porrectis, cunctis audientibus dixit: Domine Jesu Christe, qui ubique præsens es, qui pro nostra redemptione homo fieri voluisti, et inter homines apparens per vexillum crucis tuæ ab humano genere mortem exclusisti, jube ut resurgat adolescens iste, ut tanti facti potentia, et fides credentium in te roboretur, et non credentium corda subdantur, per te unigenitum Dei vivi, quem cum Patre et Spiritu sancto regnantem et dominantem confitemur in sæcula sæculorum. Respondentibus fidelibus, qui aderant, Amen, quasi a somno adolescens surgit a feretro, et clara voce, cunctis miraculi novitate percussis, cœpit clamare: Vere magnus Deus Christianorum quem prædicat servus ejus Julianus. Ad patrem quoque ait: Vere nunc usque a Deo vero erravimus, nam dii quos colimus, pro certo dæmones sunt. Vidi enim eos in inferno, et vidi quia non erat eis requies a tormentis. At vero cunctorum clamore in cœlum sublato, Christus ab omnibus magnificatur, Christus verus Deus prædicatur, et famulus ejus Julianus, renitens multumque reluctans, ab omnibus adoratur. Et hi igitur per predicationem Deo digni pontificis copiosa multitudo rationabilium piscium fidei sagena collecta, et ad veræ credulitatis solidum littus a profundis errorum tenebris educta est.

19. Jam tunc ergo velut divini exercitus signifer, aliis præcedentibus, aliis sequentibus vitalia fidei serens semina, ad prædium, cui vocabulum est, Proiliacus (*Bellovac. Perilianus*), divertit. Ingruentibus autem noctis tenebris, hospitium sibi perquiri jubet. At vero in ipso adventus ejus articulo, puer parvulus possessoris supradicti fundi filius, ingravescente, qua vexabatur, molestia, defunctus est. Quod cum viro Dei nuntiatum fuisset, alibi divertere noluit, sed secundum quod Salomon ait: Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii, (*Eccli. vii, 5*) gaudium salutis laturus lugentibus, ad domum, in qua infantulus jacebat, accessit, et in quadam ejus secreta parte mansionem accepit. Jubet ergo ante se inferri defunctum corpus, et patre et matre cunctisque remotis arbitris, paucis duntaxat sanctitatis suæ comitibus ibidem remanentibus oraturus se in pavementum prosternit, noctemque pervigilem ducens, tanta instantia precum cœli pulsavit secretum, ut pariter surgerent, et pontifex a pulvere, et infans a morte. Cum ergo jam aurora fugaces a cœlo pelleret tædas, intrat pater cum matre et multa vicinorum frequentia, inveniuntque sospitem, quem defunctum intulerant, et tanta operis novitate percussi, cœlum clamore quatunt, et versis votis (*al., vocibus*) iterum per gaudia-plangunt. Continuo ergo fidei Christianæ colla supponunt, et infantem, quem hæredem terrenorum honorum optaverant, cœlestibus disciplinis imbuendum cum tota hæredi-

tate supradictæ possessionis beatissimo magistro contradunt.

20. Excitati fama facti, accurrunt vicini, et alii quidem prosequuntur, alii cellulam, in qua vir Dei jacuerat irrumpunt, locumque ubi sancti steterant pedes, crebris amplectuntur osculis, et ut benedictionis ejus compotes fierent, certatim præcedentis vestigia legunt. Porro beatissimus ad preces sequentium conversus, elevata manu cunctos benedixit, et omnes, qui inter eos aliquo laborabant incommodo, absque alicujus moræ interventione, pristina restituit sanctitati (*al., sanitati*).

CAPUT III.

Alia miracula; adversa tolerata.

21. Procedens inde beatissimus, cum jam propinquaret vico, qui vocatur Ruiliacus, qui positus est super fluvium Ledam (5) obvios habuit nuntios primarii ejusdem vici, ut quantocius venire dignaretur, quia unica filia illi erat, quam immundus invadens spiritus atrociter vexabat. Cum pervenisset ad vicum, exhibuerunt ei furem puellam, et sacris ejus vestigiis provoluti, precabantur misericordiam. Spiritus autem nequam sancti vivi non sustinens præsentiam, ad primum ejus imperium, vas quod injusto jure vindicarat, relinquens effugit, et puellam in medio stupentium, et Christi potentiam laudantium, reliquit sanam. Sicque factum est, ut per unius puellæ salutem corpoream cuncti vici illius habitatores ad veram animarum suarum pervenirent medelam. Nam omnes idolorum vanis abrenuntiantes figmentis, et renati fonte baptismatis, facti sunt participes Christianæ adoptionis. Eundem ergo vicum cum cunctis (6) ad eum prædictus possessor sancto pontifici humiliter largitur, et ut ibi ecclesiam construere deberet, devotissime deprecatur. Quod præsul benignus gratantissime complevit, ibique multum populum per sanctæ prædicationis ministerium Domino consignavit.

22. Nec tamen credendum est, tantum præconem absque laboris certamine et impuglatoris antiqui insidiis, tot et talia perficere potuisse, cum manifestissime clamat Apostolus: Omnes qui pie volunt vivere in Christo persecutionem patiuntur (*II Tim. iii, 12*). Quamvis enim magnitudo virtutum, quas per eum Christus operabatur, si quid adversi e mundo emergebat, retunderet, is tamen qui ad ipsum Mediatorem Dei et hominum hominem Jesum Christum, quasi aliquid suorum reperturus, venire præsumperat, contra hunc quoque, qui illius summi capitis membrum erat, machinas diversarum tentationum quasi adversus validissimum murum callidus impuglator admoveere non desinebat. Ut enim novus agricola opacam sylvam ingressus, nunc ferro, nunc igne utitur, quo jaciendis seminibus tellus eatenus sterilis præparetur; sic Julianus Cenomanicum penetrans solum, veteres quercus annosaque fagos, id est,

(5) Alibi hic amnis *Ledus* dicitur, et a quibusdam *Lidus*.

(6) Deest pertinentibus, vel quid simile.

vetustæ gentilitatis sterilia vanaque signa evertere nisus; et ferro correctionis usus est, quo peccata delinquentium feriret, et igne adustionis, quo jam emundatum solum ad promerenda divini amoris semina aptum exhiberet.

23. Sed reliquæ paganorum, quæ quasi fragmina tabularum de naufragio errorum evaserant, indigne ferentes laudem nominis Christi dilatari, et simulacrorum suorum portenda pessumdari; unanimiter insurgunt contra sanctum, maleficum clamantes, qui sub nomine pietatis vanis præstigiis everteret corda populorum, ipsosque videntium oculos frustraretur, falsa pro veris assereret, hominem crucifixum Deum affirmaret, deorum immortalium, quos Romanus orbis a sæculo colit, culturam erroneus evacuaret; vivum exuri debere, ut ejus interitus exemplo aliquis impostor et temerarius terreteretur, ne contra rempublicam timendorumque numinum reverentiam, quibus orbis constat, et aliter quoquomodo ulterius oblatrare niteretur.

24. His Julianus non modo non territus, verum ad pugnam contra diabolum alacrius accinctus, ad locum iter accelerat, quo caput erroris eorum male suada religio destinebat. Nam in vico cui Artinas vocabulum est, templum erat, et in eo Jovis simulacrum falsorumque innumera portenta deorum, quæ vario errore delusa gentilitas priscis temporibus crexerat ad suam et sequentium (*al.*, frequentium) perniciem populorum. Ad quæ destruenda cum Julianus fidei lorica indutus, galea salutis protectus, gladius Spiritus sancti præcinctus præparatur, e diverso rusticana et ignobilis manus pro defensione deorum, qui sibi auxilii opem ferre nequibant, obstinatissime resistens armatur. Sed Julianus imperterritus inter frementes et garrientes insanientium voces templum ingressus, invocato veri Dei Jesu Christi nomine, simulacrum enorme ipsoque visu terribile in cinerem resolvit, sola sanctæ jussionis auctoritate.

25. Ut vero insani populi cognoscerent, cui eate nus culturam deitatis exhibuissent, ex everso simulacro immanissimus erupit draco, qui facto impetu contra cultores proprios, flatu sulphureo et atrocis verberis caudæ, devotorum sibi phalanges in mortem cœpit ardenter urgere. At illi ejus contra Deum suum petunt auxilium, quem paulo ante vociferantes maleficum, totis nisibus elaborabant, ut eum incenderent vivum. Porro Julianus Dei athleta, elevata cum signo crucis in sublime dextera, draconi imperat, ut nullum amplius lædens, concitus fugiat, et loca humana cultura prorsus carentia petat. Ad cujus imperium draco sævissimus effugit vivacissimus, et in eos jus [*al.*, vim] amisit lædendi in quibus ulterius fraudem exercere permissus non est seducendi. Tunc universi cum gaudio jam fiunt socii in evertendo falsitatis fano, ac demum sancto renati lavacro per manus sancti pontificis dogmate beatificantur Christiano.

26. Cujus facti fama velox per omnes totius pro-

vinciæ percurrens populos, ita pristini erroris cunctas abrasit nebulas, ut vix aliquis inveniretur, qui Jesum Christum Deum et Dominum non confiteretur. Hujus igitur tam celebris facti nuntio, Defensor, vir gloriosus, cujus supra memoriam fecimus, ad se perlato, ingenti affectus gaudio benedixit Deum, et festinus accedens ad beatum virum suppliciter petebat, ut ad domum ejus accedere dignaretur, ut pro triumphati hostis victoria largitori omnium bonorum Christo communiter gratias referentes, casto simul et sancto participarentur convivio. Cujus petitionem beatus vir non renuens (quippe quem merito religionis vera sibi nexerat charitas) ut ejus desiderio satisfaceret properabat. Sed cum iter carperent, in parte novalis puerum quemdam invenerunt ab ingente serpente pedes et brachia corpusque totum spiris viperis colligatum. Perterritis autem omnibus qui aderant, vir Dei propius accedens, ait, Domine Jesu Christe, qui humanum genus a paradisi gloria, per serpentem dejectum, per crucis tuæ reparasti vexillum, tu libera hanc creaturam tuam ab hoc quo tenetur angue, ut et serpens intereat, et per te puer incolumis evadens cognoscere præsentem faciat, quia tu es liberator et protector omnium sperantium in te. Cumque talia perorasset vir Deo plenus, et qui aderant, dixissent Amen, serpens crepuit medius, et cunctis Deum laudantibus, puer evasit sanus.

27. Interea cum ad domum principis pervenisset, summo excipitur gaudio, fit concursus omnis ætatis omnisque sexus ad videndum tantum virum, cujus nomen fama que virtutum tanto jubare coruscaret, ut etiam quosque remotissimos eum videndi desiderio succendere posset. Subsequuntur e vestigio sanctum episcopum energumeni duo salutis remedium flagitantes ab eo. At ille invocato Christi nomine, et inimicum fugavit, et eos verbo prædicationis illuminatos proprio restituit Creatori. Diem ergo illam felici exornantes lætitia, inter ipsa sacræ mensæ convivia totus sermo illis erat de Christi gloria, de interitu Satanæ, de his quoque quæ pertinent ad veram Deum timentium animarum curam. Post gloriosus ille vir omni-supellectilis suæ copia sancto viro exhibita supplex exorat, ut cuncta benigne suscipiens, ad quoscunque jusus placuerit profutura retinet. Sed vir beatissimus nihil horum suscipiens, benedictione super cum tradita, omnique domo ejus in fide Christi corroborata festinabat ad propria.

28. Cumque jam portam a Deo sibi commendatæ urbis subiret, hi qui incarcerati custodia nexibusque duris mancipati erant, ingenti clamore sanctum virum, ut sui misereretur, exorant. At ille benignissimus, qui totis semper in Domino visceribus pietatis affluebat, ad eos, quibus id officii commissum erat, supplex accessit, precaturque humiliter, ut eos quos iniquitas propria fecerat reos, adventus sui gratia redderet absolutos. Sed vecordes neque reverentia pontificis præsentis, neque prædicabile tanti viri meritum permovit, ut facerent quæ sanctus non modo

imperaverat, verum etiam voce supplicii postularat. Porro ille spretus a perfidis, ecclesiam intravit, atque gratias Christo pro acquisitis sibi animabus reddidit; deinde propriae domus hospitio sese recepit. Cumque ei appositus esset panis, discumbere noluit, sed tacitus et gemens misericordiam Domini *opperiri* (sic) coepit. Tunc vero, secundum servi Dei votum angelico ministerio ostia carceris aperta sunt et cunctorum catenae confractae sunt, et hi qui in carceralibus privatisque tenebris residebant, absque humano auxilio ad communem diei lucem egressi sunt. Per medium ergo civitatis, nemine prohibente, absque vinculorum onere sancti viri conspectibus sese obtulere. At ille gaudens in Domino jam laetus cibum accepit, et quos merito solverat, sancti etiam convivii participatione donat. Nec fuit qui absolutos repeteret, cum manifestissime hoc divinae virtutis potentia, non humanum auxilium sancto antisti contulisset.

CAPUT IV.

S. Juliani mors, sepultura.

29. Plantata igitur in pago Cenomanico divini cultus vinea, abrasisque de ea idolorum errorumque omnium tribulis, tempus imminabat quo beatus ille agricola fructum pii laboris a Domino suo percepturus, ab istis praesentis vitae laqueis, ad aeterna felix deberet conscendere regna. Itaque propinquante vocationis suae die, secedit ad vicum, in quo nunc B. Martialis ecclesia sita est. In quo cum pluribus degeret diebus, et instanter caelestis vitae dulcedinem suis propinaret auditoribus, levi tactus incommodo, laetus et alacer praestolabatur horam qua laborum certaminumque suorum repositam a justo iudice reciperet coronam. Et quia navis sanctae Ecclesiae absque gubernatore per pelagus hujus mundi non poterat enavigare, sedem sibi a Deo commendatam, cum communi cleri plebisque consilio, sancto delegavit Turibio, quem adiutorem et socium in sanctae praedicationis eatenus habuerat officio. Idem enim Turibius presbyterii officio gloriosus cum S. Pavaio diacono ad revelandam Cenomanensibus Christi gratiam, ut ab antiquis susceptimus, comes et adiutor S. Juliano a Romanae urbis antistite destinatus est.

30. Gloriosissimus igitur pastor communi omnium allectus (*al.*; *evectus*) consensu, fratres filiosque suos evocat, et consignato successore, oculis ac manibus in caelum elevatis, diutissime gratias agens, et collaudans Dominum, ovesque, quas Christo acquisierat, eidem summo pastori commendans, laetus et alacer beatis meritis ditatum caelo reddidit spiritum. Quo caelestia regna petente, ille ejus merito fidei et honorum actuum dilectissimus Defensor, vir gloriosus, praesens non erat, sed ejus sanctissimi obitus tali ordini cognovit diem. Sedente eo ad mensam, aperti sunt intellectuales oculi ejus, et ecce vidit

(7) *Sarta* purissimus amnis Alanconium, ipsamque Cenomanorum episcopalem urbem alluit; ac dein, uti

A beatissimum Julianum sacerdotali infula comptum cum tribus diaconibus suis et tribus cereis venientem ad se, qui cereos, quos portabant, posuerunt super mensam ante eum, et abierunt. Dixit ergo praedictus Defensor ad consedentes: videtis gloriam quam ego video? Qui nihil se videre testati sunt. At ille dixit: Numquid non hic vidistis patrem nostrum Julianum, qui tot bona nobis ostendit, tot miraculis laetificavit? Ecce enim nunc cum tribus diaconibus suis et tribus cereis huc ante me venit, et laetissimo vultu subridens benedixit nos, relictisque cereis abscessit. Unde pro certo scio, quia migravit a saeculo. Et nobis, quos corporali praesentia dereliquit, beneficia pietatis suae vivens in Christo impendere nunquam cessabit. Surgamus ergo, et ad sepeliendum piissimum magistrum nostrum quantocius properemus, ut eum mereamur adiutorem habere in caelis quem salutis doctorem habuimus in terris. Haec eo dicente, omnes admirati sunt; pariterque surgentes ad exsequias sancti festinanter accurrunt. Jam vero, ut de Martino illo pontificum speculo legitur, impossibile dictu est quanta hominum multitudo convenerit, cuncti ex agris et vicis, nonnulli etiam ex vicinis adfluere castellis. Hinc psalmicines clericorum phalanges, illinc sacrarum virginum praeparata turmae pallentes, hinc plebs urbana nobilibus consorta viris, illinc manus agrestis sanctis beati viri famulantur exsequiis.

31. Sed ne quis forte moveatur, quod Julianus Martino aequiparaverim, qui hoc dicis, si recte percenseas pene similia ab utroque potes videre completa. Martinus adhuc catechumenus algentem pauperem divisa chlamide vestivit; Julianus fide robustus tot millia veterem hominem exuta, fidei veste contextit. Martinus primo solitariam delegit vitam, ut Christi dulcedine singulariter frueretur. Julianus apertam expetiit pugnam, ut multorum animas lucraretur. Martinus ad episcopatum a Turonensibus raptus est; Julianus Cenomanensibus a Deo pontifex, quinimo et apostolus, destinatus est. Martinus virtute Trinitatis Deificae trium mortuorum est magnificus suscitator: Julianus totidem ad vitam revocans mortuos, toties mortis exstitit victor. Martini corpus ii qui ductu (*al.*; *inductu*) ejus mundum yicerant prosequuntur: Juliani exsequiis hi, qui eo duce caelestia jam tenebant, famulantur. Quid plura? Uni Regi militarunt, uni Domino servierunt, uno Spiritu sanctificati sunt, supra petram unius fidei fundati sunt. Restat ergo ut par sit eis honor et gloria quos virtutis actio pares in Christi constituit disciplina.

32. Hoc igitur beati viri corpus cum ad urbem propriam deportaretur, ventum est ad transitum fluvii; cui Sartae (7) vocabulum est. Ad declarandum ergo quanti meriti esset cujus reliquiae ferebantur, equi, qui lecticam sanctarum gestabant exuviarum ceteris vix enatantibus, inter undas validas et pro-

et *Ledus*, Mequanæ miscetur, qui in Ligerim infra Andegavorum urbem influit.

fundæ cæcitatibus gurgites, nec genibus aqua tactis A litus alterum, cunctis mirantibus subierunt.

33. Cum vero tota urbs festinaret in occursum sui pastoris, quædam mulier parvulum filium caldariæ imposuerat, suppositoque igne membra infantuli aqua tepente lavabat: quæ voce psallentium attonita officium cœptum deserit, oblitaque infantuli, cum cæteris obviam sancto accurrit. Igitur dum ea venerantissimis moratur exsequiis, ignis infanti suppositus calescens, vas ferreum, in quo parvulus positus erat, obambit, immensosque calores efficit et effervescentes in seipsum refundit vapores. Quis putaret in tali discrimine vivere potuisset? Porro beata mater cum jam sanctæ reliquiæ domi suæ propinquassent, domesticosque lares recognovisset,

tandem recordata pignoris sui pavida accurrit, æstimans inter vapores igniferos liquefactum, et tenera pueri distabuisse membra. Sed ardore fidei, quæ illam sancto corpori exire obviam compulit, restincta est ardentis flammæ camini. Subito terrore percussa filium non admovet, donec grandi clamore multos compelleret adunari.

34. Beati porro viri corpus humanæ conditionis lege sepultum, vere in Christo se vivere demonstrat frequentissima consolatione viventium. Nam ibi recipit cæcitas visum, debilitas gressum, effugantur dæmonia, donantur cum fide petentibus congrua vota, præstante Domino nostro Jesu Christo cui est cum Patre et Spiritu sancto honor et gloria, et nunc et per æterna sæcula. Amen.

LIBER MIRACULORUM S. MAXIMINI.

ABBATIS MICIACENSIS.

Auctore Letaldo monacho Miciacensi.

(Apud Mabill., Acta I, 598.)

PROLOGUS AUCTORIS.

1. In flammam sciens et prudens mitto manum, qui B præsumpserim inter tot eloquentissimorum flumina homuncio arentis ingenii rem hactenus intactam attentare, cum non præsumpserint qui idonee et competenter ad id efficiendum sufficientissimi forent, et nunc affatim floreat, quorum arguti examinis lance et præiudicio condemnari verear. Hoc autem est quod a temporibus piissimæ memoriæ patris Maximini usque ad hæc quibus nos consilio Omnipotentis qui vocat ea quæ non sunt tanquam quæ sint esse placuit, cum diverso modo locus ille quem ipse vir Domini construxerat Miciacensis scilicet nunc floruerit, nunc ultimæ abiectioni patuerit, modo quoque resurgere tentarit: inter quas omnes varietates clementia misericordis Dei nunquam ahfuit, et miraculorum copia meritis ejusdem Patris exhibita C vacillantes et trepidos sæpius consolata est; inveniri nemo potuit qui hoc scripto ederet, quatenus ad notitiam posteritatis ordine pervenire valeret. Quod magni arbitror detrimenti, cum et Dei beneficia ignavæ oblivioni sint tradita et locus abjectior habitus, quantus vel qualis olim fuerit monumentis silentibus pene cunctis incognitum sit. Nam quod ad aliqujus notitiam pervenire potuit, quod sub oculis ejus cui innotescit patratum non est; id procul dubio aut litteris aut traditione vivæ vocis perlatum est. Quod autem neutro horum, id procul dubio an fuerit, vel non fuerit, mecum pariter omnes tacebunt. Tolle monumenta de rebus, necesse est ut pereant, et status vivendi ordine confuso titubet et vacillet.

2. Qua de re temerarii quidem ausus præsumptione, attamen utilis profectus contemplatione ad hoc animum appuli, ut quæ vel ipse viderim, vel probatorum veridica relatione cognoverim, de his videlicet quæ intentioni sunt scribenda putarem. In quo operis contextu nil mirum videri debet, si quædam interseram quæ ad id negotium pertinere minime videantur, cum id et raro faciam, etsi intuitus recte speculandi adsit non sine causa. Nam et a Chlodoveo incipiens et de ejus solerti ingenio pauca admodum prælibans ea de re id volui, ut eo auctore cujus munificentia locus de quo loqui gestimus cœpit exordium, nostræ quoque narrationis fundaretur principium. Item cum filios ejus induco, id causa beati Aviti facio et antiquitatem et studium pietatis ejus commendare volens. Rursus cum regum tempora per annorum supputationem usque ad Childebertum Sigeberti filium distinguo, id duabus ex causis efficio, ut comprobem B. Launomarum patri Maximino synchronum fuisse, duntaxat sic ut patre Maximino ætatis perfectæ hic adolesceret. Nec ante eundem patrem Maximinum in hac nostra regione quemquam patrum ejus auctoritatis scriptum inveniri, qui tot sanctos et illustres viros exemplo suæ institutionis informaret, atque ideo non immerito conjiciendum ipsum sanctum et venerabilem virum Launomarum de hac ipsa ejus processisse disciplina: cum et tempora concordent, et familiaritas inter Miciacenses et Corbionenses (*Corbion*) usque ad hæc pene tempora inconvulsa perseverarit. Denique He-